

ta» (koos Juta Lehistega).

1979. Olaf filmis «Hukkunud Alpinisti hotell». FOTOD: TIIT HÄRMI ERAKOGU

Legendi järgi olevat te juba vileaastaselt tahtnud tantsijaks saada, mis on üpris ebatavaline ühe väikese poisi kohta.

Ometi tõsi. Elus on kõik väga lihtne. Ma istusin kõik õhtud teatris, laulsin viieaastaselt Rubinsteini «Deemonit», Georg Ots oli mu jumal. Balletist olin ma nii lummatud, et ei saanudki muust juttu olla... Seitsmeaastaselt viis ema mind pioneeride palee balletiringi – ma nii väga tahtsin! Seal oli 46 tüdrukut ja mina ainuke poiss.

Tagantjärele olen mõelnud, millest selline kiindumus. Ja leidnud, et ju ma usun inimest lohutavasse ilusse. Ma ei oska öelda, kas nii väikese lapsena võib selline mõttekäik olla, aga ilmselt andis ballett mingi lootuse, võimaluse raskest ajast – oli ju kohe pärast sõda – üle olla.

Te tantsisite professionaalselt rohkem kui 20 aastat, mille sisse jääb umbes 2000 esinemist, rekordhooajal vist koguni 200. Tänapäeval tundub see hullumeelne. Oligi hullumeelne.

Kuidas see võimalik oli?

Võtame ühe turnee: Austraalia, Uus-Meremaa, Singapur – see kant. Kuus kuud, 139 etendust... Ükskord tuli tantsida neli korda päevas. Ma võtsin alla 16 kilo. Mul peaks kusagil olema ka üks foto, kus ma näen välja nagu Oświęcim'i vang. Aga ega sellega hooaeg veel ära lõppenud, peale selle olid muud esinemised ka.

Kus ma kõik esinenud ei ole... Kui arvestada ka neid maid, mis on vahepeal iseseisvunud, siis tuleb kokku ligemalt 130.

Nägin just dokumentaalfilmi Iraani šahhist, kes 1979. aastal kukutati – ma olen ju temaga õhtust sõnund. Tantsisid (alaealisele) Jordaania kuningale tema eest riiki valitseva onu 60. sünnipäeva puhul. Tema istus perega diivanil, mina... tantsisin nende ees. Õhtusöök oli 16-käiguline, nõud puhast kullast. Ma võiks igasuguseid oopusi rääkida...

1968. aasta kevadel esinesime Prahas just siis, kui Vene tankid linna sõitsid. Meid viidi sinna n-õ pingeid maandama.

Augustiputši ajal näidati televiisorist kah balletti.

Jah, ballett on ikka olnud võimu instrument. Teate, mis on sealt meelde jäänud: väljend «Tank v frake» («Frakis tank»). Nii nimetati Volgat. Me vaatame, et mis jama see on... terve südalinn on täis musti ilusaid autosid, nende pödrakujudega kapotil. Just selline oli Nõuko-

gude riigi kingitus tšehhidele tol hetkel.

Koreograafiline kontsertansambel Noor Ballett, kuhu te 1960ndate lõpus kuulusite, oli siis üks NSVLI esinduskollektiive, peamisi eksporditartikleid, poliitika tegemise relv – Igor Moissejev valis sinna noori tšosvaid tähti kõigest liidubariikidest.

Mina ei teadnud siis poliitikat midagi. Mina tahtsin ainult tantsida.

Aga eesmärk oli luua kollektiiv, mis suudaks ajaga sammu pidada ja välja selekteerida andekaid noori koreograafe või siis selliseid nagu Goleizovski – see oli väga hea idee Moissejevil. Ja partei ilmselt toetas seda ka igas mõttes. Ma mäletan, et sain Moskvast igatahes kolmetoalise korteri. Mul võimaldati erandkorras töötada korraga kahes kohas, Tallinnas ja Moskvast, sain kahest kohast palka – Furtseva (kultuuriminister – T. T.) eriloa alusel.

Ja kes kõik meiega ei töötanud: Moissejev ise, Asaf ja Sulamif Messerer, Igor Tšernõšov... Murdmaa käis meil lavastamas. Koos minuga tantsis näiteks Saša Godunov, kellest sai hiljem üks Vene balleti legendide – traagilise saatusega mees.

Ma nägin maailma, sain tohtu lavapraktika. See tegi mind igas mõttes tugevamaks, valmistas ette minema lavale igal ajal, igas seisundis.

Siis hüppas ühel Ladina-Ameerika turneel ära korraga kaks tantsijat ja asi hakkas allamäge veerema.

Jah, minu juuresolekul veel. Minu elus on kolm sellist juhtumit olnud. Kolmas oli siis, kui 1983. aastal jäi minu loomingulise õhtu Rootsi gastrollide ajal sinna Miša Bogatõrjov. Ja teate, mis oli tulemus? See, et hävitati ära Tšernõšovi «Romeo ja Julia» lavastuse salvestus, mis oli perfektselt filmitud Moskvast, suurepärase tehnikaga. Hävitati ära sellepärast, et Miša tantsis seal esimeses reas. Kaotsi läks tükike eesti balletiajalugu.

Plissetskajat hoiti aastaid N. Liidus kinni, ei võetud gastrollidele, sama juhtus pärast Noort Balletti Godunoviga. Teie olete kogu maailma läbi sõitnud – sügaval nõukogude ajal!? Ma arvasin, et te seda küsite.

See tähendab, et teil oli puhas ankeet?

Ma ise arvan, et jagati ära, et ma kuulun ainult balletile. Ja et mul oli menu. Võib-olla oli põhjus ka minu usaldusväärsuses, sest ma tõin alati raha kohvriga korrektselt ära ja kõik klappis.

Plissetskaja kirjutab oma mäles-

tustes sellest markantselt, kuidas artistid pidid ise esinemistasu – valuuta – kohvris üle piiri Moskvasse smugeldama ja Goskontserdis kopika pealt üle andma.

Jah, mul on korraga ka 100 000 dollarit kotis olnud. Kõige hullem oli see, et lähed lavale ja mõtled aina, et ära ei varastataks garderoobist samal ajal. Miks see nii oli? Nõukogude ametnikud armastasid lihtsalt cash'i, neil oli vaja oma operatsioonideks sularaaha. Ja nii sai ka vahelt võtta.

Kui palju teie sellest teenisite?

21 dollarit etenduse pealt – see oli Noore Balleti ajal. Hiljem taksid muidugi tõusid, kusjuures ma kuulusin NSVLis veel sellesse gruppi, kellele maksti kõige rohkem.

Kui keegi kogu aeg ära hüppas, kas endal ei tekkinud sellist kiusatust? Mitte kunagi?

Bejart'i juures tahtsin ma nooruses väga tantsida. Mulle on ka öeldud, et ma olen just Bejart'i ja Neumeieri (20. sajandi teise poole nüüdisballeti suurimaid nimesid – T. T.) lavastuste tüüp. Ise ka tunnen, et olen. Aga teate mis? Ikka on inimesel instinkt ennast hoida. Mul on kogu aeg olnud tunne, et ma võin midagi kaotada. Samas ma ei taha ennast kaotada. Ja sellepärast pole ma ka teostanud midagi.

Mind on kutsutud ka Suurde Teatrisse, aga ma ei tahtnud: ma teadsin, et mul on niigi kõik võimalused ennast realiseerida. Volodja Vassiljeviga (aastaid Suure Teatri esitantsija – T. T.) rääkisime kunagi, ta ütles, et kuule, sa tantsid rohkem kui mina, käid palju rohkem välismaal. Ja tõesti, mul oli kõik olemas, ühel päeval tantsisin Estoonias «Joanna tentat», järgmisel päeval Taškendis juba midagi muud, kolmandal päeval Maria teatris. Siis välismaa gastroll. Ja 1980ndate alguses hakkasin juba ise lavastama. Puudus vajadus millegi muu järele.

Ka raha mind kuigi palju ei huvitanud, ma pole elu sees äri-meis olnud. Mina tahtsin ainult tantsida, balletti teha. Ja tahan siimaani. Homme suren ära, aga ikka tahan balletti sees olla. No mis asi see on? Mis jõud, öelge!

Teid oli õnnistatud harvanähtavalt isikupärase ja meeldejääva lavavälimusega. Maria teatri omaaegseid esitantsijaid Valentina Ganibalova näiteks nimetab teid üheks oma lemmikpartneriks ja ütleb, et te olete ebatüüpiliselt ilus tantsija, nagu siniste silmadega viiking.

(Naerab.) Ma arvan, et see, mis tantsija juures paelub, on ikka

2016. Tiit Härm, siin ja praegu.

FOTO: SANDER ILVEST

isiksuslik moment. Karakter. Ja seda on mul vist küll.

Kas omaaegsed austajad üle terve Venemaa ikka kirjutavad teile?

Ei, aga seda on küll juhtunud, et ära tuntakse. Tuleb näiteks üks baleriin. Vaatab ja vaatab mulle otsa. Mina pole teda oma elus ihusilmaga näinud. Kuidas selle minu tegelase nimi seal «Sädelevas maailmas» (Härmil on selles 1984. aastal valminud Bulat Mansurovi filmis peaosa – T. T.) oligi?

Druid.

«Ei või olla, te olete seesama mees,» ütleb ta siis. Ega ta mind kui tantsijat ei teadnudki, tema teadis filmi.

Nii sellega on: üks mäletab silmi, teine filmi.

Kui tõsiselt te filminäitlemist võtsite?

Oli periood – 1980ndate algus –, kui mu peale lausa jahti peeti, et ma filmi tuleksin: oodati teatri valvelauas, käidi ukse taga. Püüdsin siis viisakalt seletada, et saage aru: mind absoluutselt ei huvita. Ja teiseks: mul on režii. Ballett on ju julm: kohe, kui sa oma süsteemsuses järele annad... Asjata ei öelda, et kui sa oled ühe päeva ilma harjutamata, siis kolleegid märkavad, kui kaks päeva, märkad ise, kui kolm päeva, teab juba publik. Siin ei

aita ka see, kui öeldakse, et Tiit, teil on nõnda huvitav välimus ja selline viikingipilk, et...

Filmivõtted lihtsalt ei võimalda sellist süsteemsust, seal on kõik natuke juhuslik, näiteks on ilm pilvine, kui on vaja päikest. Kõik võib venida.

Kui me New Yorgis «Anna Pavlovat» (1983. aastal valminud Emil Lotjanu kaheseerialine kino- ja viieseerialine telefilm räägib vene balletilegendist – T. T.) filmisime, treenisin ma hommikul kell neli hotellis kummuti najal. Võte pidi olema päikesetõusu ajal kuulsal Brooklyni sillal. Ja siis sealt edasi. Terve päev. Kell viis pidi auto järele tulema, aga treeningut ei saanud ju ära jätta. Vana ilus pulvet oli, katsusin käepidemed kõik läbi, jah, peavad vastu küll. Nii ma seal siis hüppasin – kell neli hommikul!

Ma olen ju maniakk, ma ei saa ilma treeninguta olla ühtegi päeva. Nii et mõne filmi olen teinud, aga veel rohkem ära öelnud.

See oleks hea viktoriiniküsimus: kes eesti näitlejatest on mänginud ühes filmis koos Martin Scorsese-ga?

(Naerab.) Tõesti. Me vaatasime, suu lahti, kuidas ta suure valge limusiiniga kohale sõidab. Ja kuidas ta veel mängis... (Scorsese kehastab Metropolitan'i direktorit, Härm Anna Pavlova

partnerit Aleksandr Valininit – T. T.)

Paistab silma, et filmikangelased, keda te kehastanud olete, on pärit justkui ühest teisest maailmast, sellised ebamaised, näiteks Olaf on robot, Druid oskab lennata.

Võib-olla on see sellepärast nii, et kuskilt otsast ma olen ju tahtnud ikka ära põgeneda – ilu maailma. Ja ilmselt see ilus on teises maailmas. Ma ei mõtle end eriliseks – see suhe ebamaisega on lihtsalt olemas.

Kus võis olla teie tantsijakarjääri tipphehk?

Kui te nii küsite, jookseb mul selline virvarr silme eest mööda, et... Neid õnnehetki on lihtsalt nii palju olnud... Iga hetk laval on tegelikult õnnehetk. Ja kui see lõpuks vallandub... Üks minu omapära on muuseas see, et ma ei suutnud pärast etendust tund-poolteist üldse midagi garderoobis ette võtta. Ei saanud sellest lihtsalt välja tulla. Nagu mingis lummas olin.

Sellepärast hämmastab mind praegu... Ma lavastasin Šotimaal vist Masseneti'd ja kõik olid vaimustuses, aplodisemendid. Kui ma aga pärast üles kolmandale korrusele jõudsin, kus olid garderoobid, olid kõik juba plehku pannud. Täielik kontrast. (Naerab.)

Milline oli teie Achilleuse kand?

Mul ei olnud labajalga, sellist sirtust, mis oleks ideaalne. See oli kõik välja treenitud, välja pigistatud, tohutut higi valatud, aga ikka ei olnud. Igal laval tehtaval sammul pidin ma alateadvuses mõtlema, et see oleks korrektne. Küllap tervik kannatas sellepärast.

Tervis jällegi ei vedanud teil kunagi alt – vaatamata tohutule koor-musele?

See tehti tugevaks. Vaadake, kõik võib millegi arvele panna, et loodus andis selle või tolle, aga... Minu õpetajad ütlesid, et kõige tähtsam on süsteem, mille järgi sa talitad, ja kui sa seda maast madalast teed, ei juhtu sinuga mitte midagi. Terve oma tantsijakarjääri jooksul ei jätnud ma aga kunagi tundi vahele: vabandage, ma võisin öö läbi pidutseda, aga hommikul olin stange juures.

Just see süsteemsus annab sulle ka vabaduse. Sa suudad ainult siis vallandada selle, mis sul tegelikult nii mõttes kui seisundis on. Ainult see viib täiuseni. Ja tulemus: mul ei ole ühtki suuremat traumat olnud. Sellepärast ma instangi praegu, kui kogu aeg räägitakse balleti puhul spordist, et vigastused on normaalsed. Ballett ei ole kunagi olnud sport. Ma ei ole üle sees spordiga tegelema.

Metoodika, järjepidevus, õige kool on need, mis määravad.

Artisti mõõdetakse aplausi pikkuse järgi. Kui kaua on kestnud teie kõige pikem aplaus?

Ligi pool tundi – Moskvast, kui ma seal oma romantiliste balletide õhtutegin. Aga ma tooksin esile hoopis miski muu. Ma olen alati laval olles teravalt tunnetanud, kas vastuvõtt on lihtsalt viisakas või tekitab vaimustust. See, mille järgi ma aru saan, kas laval midagi sündis või mitte, on hoopis vaikus – vaikus pärast etendust. Pärast võib tulla aplaus, aga just hetk enne seda. Kui nii juhtub, on see tohutult õnnelik hetk. Ja neid on olnud.

Palju õnne, Tiit! Ja tervist! Aitäh.